

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. В даній статті проаналізовано поняття екологічна свідомість, екологічна культура та методи формування екологічної свідомості. Встановлено, що формування екологічного світогляду буде ефективним за умови активної форми, відповідного змістового наповнення та використання різноманітних форм, методів і прийомів роботи. Необхідно оновлювати сучасні підходи до екологічного виховання, свідомого ставлення до природи у всій її різноманітності, реалізації заходів з охорони, відтворення та раціонального використання природних ресурсів. А також, запроваджувати нові педагогічні технології, спрямованих на принципову зміну освітніх пріоритетів у напрямі становлення особистості як суб'єкта особистісного розвитку та суб'єкта соціального самовизначення.

Ключові слова. Екологічна свідомість, екологічна культура, екологічна безпека, формування.

Актуальність теми. Екологічний захист рідного краю неможливий без усвідомлення громадою відповідальності за наслідки своїх дій в сфері захисту навколишнього природного середовища.

Формування екологічної свідомості, як способу мислення, сприйняття та поведінки людини, що є відповідальною по відношенню до природи – важливий аспект сьогоденного суспільного життя. Життєво необхідною потребою суспільства нині постає потреба компетентної особистості, людини з розвиненим критичним мисленням, усвідомленим почуттям відповідальності не тільки за те, що відбувається зараз, а й за майбутнє, здатною бачити екологічні ризики, попереджати їх, знаходити раціональні шляхи вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Е. Масуда говорить про те, що вплив інформаційного суспільства на особистість призводить до розвитку зовсім нового типу людини, яка буде спиратися на свої «людські» якості та екологічну зорієнтованість [3]. Еволюція людства змінить гармонійний розвиток людства та природи. Нормування впливу інформації на довкілля та здоров'я людини є викликом сучасного інформаційного суспільства [1]. Екологічний показник вказує на рівень сформованості таких навичок як розуміння вимог сучасного життя, адаптації в діловій сфері, відповідальність та дисциплінованість; розуміння забезпечення чистоти й порядку в приміщенні та на робочому місці, дотримання санітарно-гігієнічних норм, врахування важливості екологічної безпеки та дотримання чистоти навколишнього середовища. Вагомий внесок у розробку проблеми формування екологічного світогляду внесли як зарубіжні (А. Алдашева, О. Барковська, С. Дерябо, І. Сафронов), так і вітчизняні дослідники (В. Акоюн, І. Бех, Н. Демешкант, О. Дідков, В. Крисаченко, Я. Лазаренко, М. Мальований, О. Пащенко, І. Сагайдак, А. Філіпенко, Л. Черевко, Г. Ярчук та ін.).

Методика дослідження. теоретичний аналіз, узагальнення, систематизація наукових праць як зарубіжних, так і вітчизняних авторів з проблематики дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні методів формування екологічної свідомості сучасної особистості..

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключова реформа Міністерства освіти і науки яка активно впроваджується це Нова українська школа. Тому система освіти зазнає певної трансформації. Зміст поняття «трансформація» в освіті включає в себе структурну, якісну переробку освітньої системи із запровадженням сучасних інновацій. У 2020 році було затверджено Державний стандарт базової середньої освіти, який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на рівні базової середньої освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями, структуру та зміст базової середньої освіти. Стандарт є логічним продовженням затвердженого у 2018 році Державного стандарту початкової освіти [4].

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як: повага до особистості учня; забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти; дотримання принципів академічної доброчесності; становлення вільної особистості учня; формування культури здорового способу життя учня; створення безпечного освітнього середовища; утвердження людської гідності; формування в учнів активної громадянської позиції; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля. Більш детально зупинимося на останньому ціннісному орієнтирі, а саме формуванню відповідального ставлення до довкілля.

В попередніх наукових дослідженнях, ми прийшли до висновку до компонентів загального рівня інформаційної компетентності особистості входить екологічна культура [2].

Екологічна культура характеризує рівень та усвідомлення індивідуальної екологічної безпеки, дотримання чистоти навколишнього середовища, вирішення екологічних проблем, емоційне ставлення до світу, уміння і навички грамотної поведінки в природному середовищі. Реакція організму людини та довкілля на потрапляння тієї чи іншої інформації не однакова, тому дуже важливим є її якість, змістовна наповненість, походження та кінцева ціль. Нормування впливу інформації на довкілля та здоров'я людини є викликом сучасного інформаційного суспільства. Компетентна особистість усвідомлює інформацію, як фактор впливу на психологічне здоров'я людини, її організм та є екологічно грамотною, вихованою з позиції глибокої поваги до свого здоров'я та його збереження [2].

Усвідомлення екологічної безпеки спонукає особистість до формування ставлення до себе, до оточуючого середовища, що обумовлює основні життєві позиції, установки, переконання, ціннісні орієнтації.

Основною метою екологічного компоненту є розвиток знань законів живої природи, розуміння сутності взаємин живих організмів з навколишнім, відповідальне ставлення до природного середовища. Виконання екологічних норм, знання закономірностей розвитку природи є необхідним у формуванні відповідальності за майбутнє. Реалізація вимог екологічного виховання здійснює великий вплив на свідомий вибір засобів взаємодії з природою.

Відомо, що подальша доля нашого суспільства повністю залежить від прогресивних змін науки, спрямованих на збереження навколишнього середовища. Радикальне розв'язання суспільних, енергетичних та екологічних проблем суспільства є умовою існування людства у третьому тисячолітті. Сфери застосування ІКО (електронна комерція, електронний уряд, електронна банківська система тощо) спрямовані на підвищення ефективності використання природних ресурсів, зміни використання транспортних технологій, що впливає на зміни екологічної ситуації. Це викликає необхідність у реалізації нових інноваційних рішень з дематеріалізації (наприклад, електронна податкова звітність, он-лайн білінг тощо).

Ефективність впливу на особистість нових складових змісту освіти безпосередньо пов'язана із запровадженням нових педагогічних технологій, спрямованих на принципову зміну освітніх пріоритетів у напрямі становлення особистості як суб'єкта особистісного розвитку та суб'єкта соціального самовизначення.

Відповідальне ставлення до довкілля можна сформувати на основі комплексу наступних вправ:

«Прості поради». Мета - розвиток уміння переконувати людей, формування активного ставлення до охорони навколишнього середовища.

«Засідання угруповання». Мета - розвиток соціального досвіду спілкування і самовираження учасників у великій групі людей.

«Помста природи». Мета - розвиток навичок визначати місце і роль людини в природних процесах.

«Екскурсія». Мета - розвиток позитивного ставлення до тварин.

«Природа в моєму житті». Мета - сприяти формуванню навичок самоаналізу.

«Людина з кори». Мета - сприяти формуванню перцептивного досвіду, актуалізації емпатії до природи.

«Чистописання». Мета - сприяти розвитку емпатії, посилення домінантності ставлення до природи.

«Зоологічний балет». Мета - сприяти освоєнню технології взаємодії з природою.

«Ландшафтний садок». Мета - сприяти розвитку емоційного і практичного компонентів особистісного ставлення до природи.

«Ритуали і традиції». Мета - сприяти розвитку екологічного світогляду, корекція цілей взаємодії з об'єктами природи.

«Екологічна етика». Мета - сприяти формуванню стратегій взаємодії з об'єктами природи, засвоєння технології взаємодії, посилення всіх компонентів особистісного ставлення до природи.

«Екологічний кодекс жителів землі». Мета - сприяти формуванню екологічності світогляду, корекція цілей взаємодії з природою.

«Дізнайся про свої права онлайн». Мета - сприяти розвитку знань норм юридичного права для Інтернет-користувачів.

«Реальність у віртуальності». Мета - сприяти формуванню норм моралі в онлайн- та офлайн-середовищах.

Екологічна свідомість може бути розвинена і набагато далі – до проведення заходів з очищення паркових, лісових, рекреаційних зон від сміття; популяризації альтернативних джерел енергії, поширення ідеї сортування та подальшої переробки побутових відходів тощо.

Висновки і перспективи подальшої роботи. Формування екологічного світогляду буде ефективним за умови активної форми, відповідного змістового наповнення та використання різноманітних форм, методів і прийомів роботи. Необхідно оновлювати сучасні підходи до екологічного виховання, свідомого ставлення до природи у всій її різноманітності, реалізації заходів з охорони, відтворення та раціонального використання природних ресурсів.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів розв'язання досліджуваної проблеми. Перспективи подальшої наукової розвідки потребують емпіричного вивчення рівня сформованості екологічної свідомості.

Список використаних джерел

1. Гетьман А. П. (2014). Концепція розвитку екологічного права та законодавства як передумова забезпечення національної екологічної політики. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*, (1), 107-114.
2. Матохнюк, Л. О., & Матохнюк, Л. А. (2019). *Психологія інформаційної компетентності особистості (тенеза онтологічного розвитку)* (Doctoral dissertation, Державний заклад «Південно-український національний педагогічний університет імені КД Ушинського»).
3. Скалацький, В. М. (2006). Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз). *Режим доступу: URL: <http://disser.com.ua/contents/7365.html>*
4. України, К. М. (2020). Державний стандарт базової середньої освіти. *Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>*.

УДК 372.853

Михайляк О.П.,

магістр спеціальності 101 «Екологія»

КЗВО «Вінницької академії безперервної освіти»

ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті висвітлено формування екологічної компетентності в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти. Актуалізовано екологічну освіту як засіб досягнення цілей сталого розвитку суспільства загалом. Вказано, що важливим аспектом є формування культури екологічного знання на засадах сталого розвитку. Показано, що саме екологічна компетентність дозволяє враховувати знання та інтереси старшокласників під час освітнього процесу й використовувати здобуті знання й уміння на практиці з охорони природних ресурсів України.

Ключові слова: екологічна освіта, старшокласники, сталий розвиток, екологічна компетентність.